

**Debrecen és Hajdúszoboszló:
Hajdú-Bihar megye turizmusának zászlóshajói.
A turizmus fejlődése a két településen napjainkig**

Debrecen and Hajdúszoboszló: the two top destinations for tourism in Hajdú-Bihar County. The progress of tourism in the two towns have so far

Bagdi Róbert¹ – Mondok Anita²

Abstract: The objective of the study is to analyse the evolution of tourism in Debrecen and Hajdúszoboszló from the early 20th century to the present, focussing on the development of their distinct yet complementary tourism profiles and their current performance. The study is both descriptive and evaluative, relying on secondary data analysis. The tourist and accommodation statistics from the Hungarian Central Statistical Office, the expedited reports of the Hungarian Tourism Agency, and relevant contemporary literature were analysed. The study employed secondary data analysis, descriptive statistical methods, and time series trend analysis. The investigation indicated that Debrecen's focus on cultural, event, and business tourism, alongside Hajdúszoboszló's emphasis on medical and health tourism, has mutually reinforced each other and bolstered the tourism standing of Hajdú-Bihar County for decades. The COVID-19 pandemic precipitated a decline; nevertheless, over the period from 2022 to 2025, both locations had an upsurge in tourist traffic and average duration of stay, particularly among international guests.

To ensure long-term competitiveness, it is imperative to advance environmental initiatives, mitigate seasonality, diversify foreign markets, and enhance tourism synergies between the two locales.

Keywords: *Debrecen, Hajdúszoboszló, Hajdú-Bihar County, tourism, development*

JEL Codes: *Z32*

¹ BAGDI Róbert

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, főiskolai docens
(bagdi.robert@econ.unideb.hu; ORCID: 0000-0002-3340-391X)

² MONDOK Anita – levelező szerző

Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar, egyetemi adjunktus
(mondok.anita@szte.hu; ORCID: 0000-0002-6444-970X)

Absztrakt: A tanulmány célja Debrecen és Hajdúszoboszló turizmusának fejlődésének vizsgálata a 20. század elejétől napjainkig, különös tekintettel a két település eltérő, ugyanakkor egymást kiegészítő turisztikai profiljának kialakulására és jelenkori teljesítményére. A kutatás deskriptív és értékelő jellegű, amely másodlagos adatelemzésre épül. A Központi Statisztikai Hivatal vendégforgalmi és szálláshely-statisztikái, a Magyar Turisztikai Ügynökség gyorsjelentései, valamint korabeli és jelenkori szakirodalmi források kerültek feldolgozásra. A vizsgálat során másodlagos adatelemzést és leíró statisztikai módszereket és idősoros trendelemzést alkalmaztunk. Az elemzés rámutatott, hogy Debrecen kulturális, rendezvény- és üzleti turizmusra épülő kínálata, valamint Hajdúszoboszló gyógy- és egészségturisztikai profilja évtizedeken át egymást erősítve járult hozzá Hajdú-Bihar megye idegenforgalmi pozíciójának megerősödéséhez. A COVID-19 járvány visszaesést okozott, de a 2022–2025 közötti időszakban mindkét település növekedést mutatott a vendégforgalom és az átlagos tartózkodási idő tekintetében, különösen a külföldi látogatók körében.

A hosszú távú versenyképesség érdekében elengedhetetlen a fenntarthatóságot támogató fejlesztések folytatása, a szezonális mérséklése, a nemzetközi piacok diverzifikálása, valamint a két település közötti turisztikai szinergiák erősítése.

Kulcsszavak: Debrecen, Hajdúszoboszló, Hajdú-Bihar megye, turizmus, fejlődés

JEL-kódok: Z32

Bevezetés

Hajdú-Bihar megye, a kelet-magyarországi régió szívében elhelyezkedve, jelentős turisztikai potenciállal bír, melynek zászlóshajói Debrecen és Hajdúszoboszló. E két város nem csupán földrajzi tekintetben kapcsolódik egymáshoz, hanem turisztikai fejlődésük is szorosan összefonódott, komplementer módon erősítve a vármegye idegenforgalmi vonzerejét. Debrecen, Magyarország második legnépesebb városaként a keleti országrész szellemi, gazdasági és kulturális központja. Református kollégiuma, történelmi városmagja, valamint az utóbbi évtizedekben felívelő fesztivál- és rendezvényturizmusa révén a város a hazai és nemzetközi turisztikai térképen is jelentős pozíciót foglal el. Emellett a Debreceni Nemzetközi Repülőtér bővülése és az infrastrukturális

fejlesztések új lendületet adtak a beutazó turizmusnak, elősegítve a város bekapcsolódását a nemzetközi desztinációs hálózatokba. Hajdúszoboszló ezzel szemben elsősorban gyógy- és termálturizmusáról ismert, amely az 1920-as években felfedezett termálvízre és az erre épülő gyógyfürdőre alapozta világhírét. A város a 20. század második felétől folyamatosan bővítette szolgáltatási palettáját: a gyógyturizmus mellett a wellness, a családi üdülés és a szabadidős turizmus is meghatározóvá vált. Az Aqua-Palace fedett élményfürdő, valamint a szezonálisan nyitva tartó strand- és élményfürdő Európa egyik legnagyobb fürdőkomplexumává emelték a települést, amely évente több száz ezer belföldi és külföldi vendéget vonz.

A rendszerváltás utáni gazdasági szerkezetváltás, az Európai Unióhoz való csatlakozás, valamint a globális turizmusban megfigyelhető változások (pl. diszkont légitársaságok térnyerése, egészségturizmus iránti növekvő kereslet, digitális marketing térhódítása) egyaránt hozzájárultak a térség mai arculatához. Debrecen és Hajdúszoboszló sikeressége részben annak is köszönhető, hogy eltérő turisztikai profiljuk révén képesek voltak egymás kínálatát kiegészíteni: a városlátogatás és a gyógyfürdőzés kombinációja komplex élményt kínál mind a belföldi, mind a külföldi látogatóknak.

Jelen tanulmány arra vállalkozik, hogy átfogó képet adjon Debrecen és Hajdúszoboszló turizmusának fejlődéséről, a kezdetektől napjainkig. Vizsgáljuk a két település turisztikai profiljának kialakulását, a fejlesztési irányvonalakat, a látogatói nagyságrendeket, valamint azokat a kihívásokat és lehetőségeket, amelyek napjaink turisztikai keresleti-kínálati viszonyait a múltból jövően befolyásolják. Különös figyelmet fordítunk a szinergikus hatásokra, amelyek a két város együttműködéséből fakadnak, és bemutatjuk, hogyan járult hozzá Debrecen és Hajdúszoboszló a Hajdú-Bihar megyei turizmus dinamikus fejlődéséhez. Mindemellett elemezzük a két település turisztikai teljesítményét a COVID-19 járványt követő időszak kapcsán, képet adva a napjainkra kialakult helyzetről.

Anyag és módszer

A kutatás célja Debrecen és Hajdúszoboszló turizmusának fejlődési ívét meghatározó főbb szakaszok feltárása és értékelése, vizsgálva azon tényezőket, amelyek a desztinációk turisztikai profiljának alakulására befolyásoló jelleggel bírtak. A múltbéli folyamatok mellett Debrecen és Hajdúszoboszló napja-

inkban mért turisztikai teljesítményének elemzését is célul tűztük ki annak érdekében, hogy a turizmus fejlődésének gyökerei mellett azok jelenkori körülményei is értékelésre kerüljenek. Kutatásunk jellege deskriptív és értékelő, bemutatjuk a múltbéli folyamatokat és a jelenkori teljesítményt, majd ezekből vonjuk le következtetéseinket.

A kutatás az alábbi kutatási kérdések mentén zajlott:

- Q1. Hogyan alakult Debrecen és Hajdúszoboszló turizmusának fejlődési pályája a 20. század elejétől napjainkig?
- Q2. Milyen tényezők határozták meg a két település eltérő turisztikai profiljának kialakulását?
- Q3. Milyen turisztikai teljesítmény jellemzi Debrecent és Hajdúszoboszlót a COVID-19 világjárványt követően?

A két település turisztikai fejlődésének vizsgálatához másodlagos adatelemzési módszert alkalmaztunk, a szakirodalmi források feldolgozása elsősorban a települések viszonylatában fellelhető tudományos tanulmányok, települési, megyei napi- és hetilapok, önkormányzati dokumentumok, illetve turizmusföldrajzi és regionális gazdaságföldrajzi publikációk körére terjedt ki. Forrásként mind a digitalizált és nem digitalizált megyei könyvtári, interneten elérhető elektronikus, valamint levéltári állomány anyagait használtuk. Nem volt célunk teljes bibliográfiát közzétenni, de törekedtünk összefoglalni a városokkal kapcsolatos legfontosabb jellemzőket, fordulópontokat és eseményeket.

A statisztikai adatok elemzésekor elsősorban a Központi Statisztikai Hivatal vendégforgalmi és szálláshely-statisztikáit használtuk, amely teljesebb, átfogóbb adatkört biztosít, de összegyűjtöttük az igyutazunk.hu oldalon (Magyar Turisztikai Ügynökség hivatalos weboldala) elérhető gyorsjelentéseket is. Az idegenforgalomra vonatkozó statisztikai adatgyűjtési módszertan változása miatt napjaink turisztikai teljesítményére vonatkozó statisztikai adatelemzés 2021. évtől kerül bemutatásra, figyelembe véve, hogy ezen év a COVID-19 világjárvány utolsó hulláma által még némileg befolyásolt időszak volt. Az idegenforgalmi teljesítmény elemzéséhez a szakmai idegenforgalmi mutatók mellett növekedési előrejelzést is készítettünk.

A vizsgált települések, Debrecen és Hajdúszoboszló turisztikai fejlődése, teljesítménye

Hajdú-Bihar megye létrejötte

Az évszázadok óta a Tiszántúl szellemi központjaként funkcionáló Debrecen 1876-ben vált Hajdú vármegye székhelyévé. A város területe magában foglalta a tőle nyugatra elterülő Hortobágyot is, sőt egy ponton még a Tiszáig is elért (Szikla, 2020). Debrecen növekvő szerepét jelezte, hogy 1912-ben a kormányzat jóváhagyta, hogy egyetemet alapítsanak a városban (Barta-Orosz, 2012). Debrecen vetélytársa, Nagyvárad a határ másik oldalára került az I. világháború után, mindez döntően befolyásolta a „Kálvinista Róma” fejlődését, mert Hajdú-Bihar megye székhelye 1950-től Debrecen lett (Szikla, 2020). A Hajdú és a Magyarországon maradt bihari részek egyesítésével kialakított megye településeire hosszú fejlődési út várt ahhoz, hogy szerves egységet képezzenek, valójában ez a folyamat azóta sem zárult le. Süli-Zakar István diplomatikusan úgy fogalmazta meg a falvak sorsát, hogy ezek a települések nem mindig érezték úgy, hogy a „nyertes oldalon” állnak (Süli-Zakar, 1994). A jelenkort meghatározó gazdasági kapcsolatokat – beleértve a vármegyehatárokon átívelő komplex vonzáskörzeteket is – Bujdosó Zoltán (2009) írta le. Pénzes János (2014) számításai szerint, a bihari részek – általában a román határ mentén fekvő falvak, de egyes ligetaljai települések is – egyértelműen periférikus helyzetben vannak ma is.

Idegenforgalmi tekintetben is hasonló kettőséget lehet felfedezni, hiszen a vármegyében csupán néhány település, mindenekelőtt Hajdúszoboszló és Debrecen, illetve a Hortobágy rendelkezik még ma is számottevő turisztikai szereppel.

Debrecen és Hajdúszoboszló idegenforgalmi fejlődése a második világháborúig

Debrecenben az idegenforgalmi gyökerek még korábbra nyúlnak vissza, így az első vendégfogadó 1688-ban nyílt meg, a város egyik szimbólumának számító Aranybika szállót pedig 1915-ben adták át. Ennek ellenére az 1920-as évtized végén, Debrecenben több kisebb tényező együttes megjelenésének köszönhetően kezdett el tényezővé válni az idegenforgalom. A turizmus megváltozó megítélését valószínűleg az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács megszervezéséről szóló 2580/1928. M. E. (07. 29.) számú rendelet is jelezte.

Az országos szándékkal összhangban Debrecen is megtette első lépéseit idegenforgalmának fejlesztése érdekében. A teljesség igénye nélkül néhány példát megemlítve, az egyetem által szervezett Nyári Egyetemet első ízben 1928-ban tudták úgy megszervezni, hogy a lehetséges érintettek számára – például külföldi egyetemek körében – korabeli szóval „propagálni” is volt lehetőségük (Hankiss, 1928). A város felismerte a lehetőséget a kezdeményezésben, hogy a települést minél több külföldivel megismertessék, így 5000 pengővel támogatta a program elindítását. A Nyári Egyetem egyre nagyobb népszerűsége tette szert, így 1937-re már 735 résztvevőt tudott vendégül látni, akik közül 239 külföldi volt (Nemzeti Ujság, 1936; Uj Nemzedék, 1937). A fővárossal való együttműködés is megindult, így például a Budapestre érkező hivatalos látogatókat legalább egyetlen nap erejéig Debrecenbe is elvitték. Másrészt 1929-ben kezdődtek el a tárgyalások arról, hogy az IBUSZ irodát nyithasson a városban (Városok Lapja, 1929), rövidesen pedig saját idegenforgalmi hivatala lett a városnak. (Debreczeni Ujság, 1931). A legfontosabb tényezőnek azonban a hajdúszoboszlóihoz hasonló hőforrás megtalálásának szándéka volt. A városnak több területen is fejlesztésekre volt szüksége, így Debrecen e beruházások megvalósítására kölcsönt szándékozott felvenni. Végül a Pénzügyminisztérium által is finanszírozott kétéves nagyerdei kutatómunka révén, az 1400 méter mély kútból 1932. január 15-én tört fel a 68°C-os termálvíz. Öt hónappal később már elkészült a nyári uszoda, november közepére pedig a fedett téli uszoda is. Az első három hónapban átlagosan napi 169 fő látogatta az uszodát, napi 100 pengőnyi bevételt generálva (Tatay, 1933). A város mindeközben különböző népszerűsítő nyomtatványokat és kiadványokat készítettetett és küldött el a potenciális bel- és külföldi érdeklődő települések számára. Rendszeresen a városba érkező látogatókról is rendelkezünk információval, így 1933 tavaszán, két hónap alatt közel 4 ezer „idegen” járt a városban (Városok Lapja, 1933). Az 1936 és 1937. év hazai idegenforgalmi adatairól már hivatalos statisztikával is rendelkezünk, amely szerint Budapest mellett egyáltalán Debrecen, Eger, Győr, Mezőkövesd, Pécs, Sopron, Szeged, Székesfehérvár, Szolnok, Szombathely, Tokaj és Tóváros (Tata) idegenforgalmát tartották külön-külön is publikálásra méltónak. A megnevezett városok közül a legnépszerűbbnek Pécs és Sopron bizonyult, mert a megnevezett mindkét évben, évenként külön-külön 60 ezer főt is meghaladta a belföldről érkezettek aránya. Hozzájuk képest Debrecen a belföldi látogatókat tekintve ennek mintegy a felével számolhatott. 1936-ban 28.886 fő, míg 1937-ben 26.604 belföldi vendég érkezett a városba, ugyanekkor 1936-ban 726, 1937-ben 6012 fő érkezett külföldről (Magyar Gazdaságkutató Intézet, 1938).

1924-ben még a kortársak sem gondolták volna, hogy a Hajdúszoboszló és környékén megkezdődő talajtani kutatások alapvetően módosítják a település jövőbeli életét. Pávai Vajna Ferenc harmadik kutató forrása a település Bánomkert részén 1925. október 26-án sikert ért el a 73°C-os gyógyvíz megtalálásával (Városok Lapja, 1925). A következő években a gyógyvíz azonban gyakorlatilag hasznosítás nélkül folyt el a Kösely medrébe, mindeközben a helyi lakosság felfedezte magának a víz gyógyító erejét. A gyógyvíz adta lehetőségek kihasználására 1927-ben egy részvénytársaság alakult, amely még abban az évben 3-4 ezer főt befogadni képes fürdőt alakított ki (Városok Lapja, 1927). A fürdő növekvő fontosságát jelzi, hogy Hajdúszoboszló megyei város képviselőtestülete 1930. október 1-jén 280.000 pengőért saját kezelésébe vonta a gyógyfürdőt (Debreczeni Ujság, 1930). Hajdúszoboszlón a fürdő tényleges fejlesztése 1935-től kezdődött meg előbb az orvosi részleg (pl. rendelő) megépítésével, majd a termálmedencével és a hullámmedencével. 1942-ben már kissé több mint félmillió fürdőző kereste fel a létesítményt (Csath, 1975).

Debrecen és Hajdúszoboszló idegenforgalmi fejlődése 1945-1989 időszakban

A II. világháború után Debrecen vezetése újra számolt a turizmussal, de ennek legnagyobb akadályát a rendelkezésre álló kiadható ágyak alacsony száma jelentette. A reménytelennek tűnő helyzetet jól szemlélteti, hogy 1947 januárjában a polgármester a helyi napilapban, apróhirdetésben keresett kiadható szobákat a lakosság körében (Hajdú-Bihari Napló 1947. január 12; 8. o.). A fennálló kapacitáshiányt nem sikerült megoldani, így egy év múlva elkészültek az első tervek egy turistaszálló megépítésére (Hajdú-Bihari Napló, 1948. május 3; 3. oldal). Ekkoriban csak az Aranybika üzemelt szállodaként a városban (Erdei, 1966). A hazai idegenforgalom volumene a következő tíz évben gyakorlatilag az elhanyagolható nagyságrendben maradt, csak 1958-at követően kezdődött el a turisztikai mutatószámok értékeinek növekedése. Debrecen esetében a szállodai kapacitáshiány (Follinus, 1959) még mindig a fejlődés gátja volt, mert még az 1960-as évtized közepén is a debreceni rendelkezésre álló szállodai ágyak száma csupán 30%-a volt az 1936. évinek (Kereskedelmi Szemle, 1965). Az Aranybikával 1965-től a hajdúsági vendéglátás zászlóshajójaként számolt a pártállam (Figyelő, 1988).

Időközben Hajdúszoboszlót gyógyhelyé minősítette az Egészségügyi Minisztérium az 30.886/1958. (III.1.) számú rendeletével. Hajdúszoboszló

népszerűségét jelzi, hogy 1960-ban már 825 ezer látogatója volt a fürdőnek, majd 1969-ben tudta átlépni az egymilliós határt (Csath, 1975). A látogatószám növeléséhez a turisták is hozzájárultak, így 1959-ben kezdték el megvalósítani, és ténylegesen 1963-ban adták át a Béke-szállót, ami valójában SZOT üdülő volt: 400 férőhelyével a legnagyobb hazai szálláshellyé vált (Kollár, 1967).

A turizmus fejlődésének előmozdítására alakult meg 1963-ban a Hortobágyi Intéző Bizottság, amely nemcsak a Pusztáért, de Hajdúszoboszlóért és a Debrecenért is felelősséggel tartozott (Erdei, 1966). A hazai turizmus hátrányos helyzetét jól érzékelteti, hogy a fogadóképességet korlátozó kapacitáshiány ellenére 1964-ben, az egész Alföldön négy nemzetközi jelentőségű idegenforgalmi központot tudtak a kutatók meghatározni: Szegedet, Debrecent, Hajdúszoboszlót és a Hortobágyot (Abella, 1966).

A turizmus javuló megítélését az is mutatja, hogy 1964-től 1975-ig rendelkezünk hivatalos statisztikai számokkal is, az akkor használt fogalmak és a rendszerezési szempontok azonban nem egyeznek meg teljesen a jelenleg használtakkal. Ráadásul, a korszakban többféle módja létezett az utazásoknak, értve ez alatt azt, hogy a vállalati üdülőkben megfordulók számbavétele egyes statisztikai jellegű munkákban megjelent, máskor viszont meg sem említették e magasabbnak tűnő számokat. Az 1960-as évek elejétől Debrecenben is működött a kedvezményes üdültetés rendszere, ennek értelmében 1963 őszén adták át a 32 szobás, 100 személyes Termelőszövetkezeti Üdülőt. 1964 elején pedig a Nagyerdőn megnyitotta kapuit a Kohász SZOT Üdülő, amely 71 szobával rendelkezett és 141 vendéget tudott egyszerre fogadni. Az iskolai szünet ideje alatt csak családokat fogadtak (Erdei, 1966).

Abella Miklós (1966) az 1964. évvel kapcsolatban közölte, hogy Debrecenben 419 szállodai ágy állt rendelkezésre, míg Hajdúszoboszlón mindössze 136, így az általa megadott hivatalos statisztika adatok szerint Debrecenbe 59.249 vendég érkezett, míg Hajdúszoboszlóra 8102 fő (Abella, 1966). Az 1965. évről megyei adatokkal is rendelkezünk, eszerint a „megyében közel 190 ezer belföldi turista 800 ezer vendégnapot és 35 ezer külföldi turista 58 ezer vendégnapot töltött. Ebből Debrecen és a Hortobágy vendégforgalma mintegy 118 ezer fő (köztük 19 500 külföldi), 299 ezer vendégnappal” (Erdei, 1966:383). Jó eséllyel a megyei adatokból kivonva a debreceni-hortobágyi adatokat, gyakorlatilag a Hajdúszoboszlón realizálódott vendégszámot számolhatjuk ki.

A szociális célból létező üdültetés számait – amelyről szűkszavúak a híradások – a hivatalos kiadványok adatai minden bizonnyal tartalmazzák. Egyik

település sem tartozott valamelyik hazai üdülőkörzethez, ennek ellenére Hajdúszoboszló adatait 1964 és 1975 között a hivatalos statisztikai publikációkban az egyéb – üdülőkörzethez nem tartozó – települések országosan összesített adatai mellett, abból kiemelve, önálló sorként jelenítették meg. Mindez Hajdúszoboszló esetében az odaérkezők legfőbb motivációs céljának, a gyógyturizmusnak volt köszönhető. Az adatok alapján, ezen időszak alatt Hajdúszoboszlón az „üdülési létesítmények száma” 20-ról 53-ra emelkedett, a férőhelyek azonban csak 40,2%-kal növekedtek. A Hajdúszoboszlón üdült személyek száma az évi kb. 30 ezerről közel 47 ezerre emelkedett, az átlagos tartózkodási idő pedig 12–13 nap volt (1. táblázat). Összegezve az 1964-ben Hajdúszoboszlóra érkezett 8102 fő szállodában, míg a további kissé több mint 20 ezer fő pedig panziókban, kempingekben vagy egyéb módon szállt meg. A Hajdúszoboszlón megvalósított kapacitásbővítéshez 1969-ben például a Hajdú-Bihar Megyei Vendéglátó Vállalat által átadott Délibáb Szálló is hozzájárult (1987-ben pedig bővíteni is kellett) (Figyelő, 1988). A Statisztikai Évkönyv 1972-től az idegenforgalmi adatokba nem értette bele a munkavállalók, munkavégzők által megvalósított vendégéjszakákat (Statisztikai Évkönyv: 302).

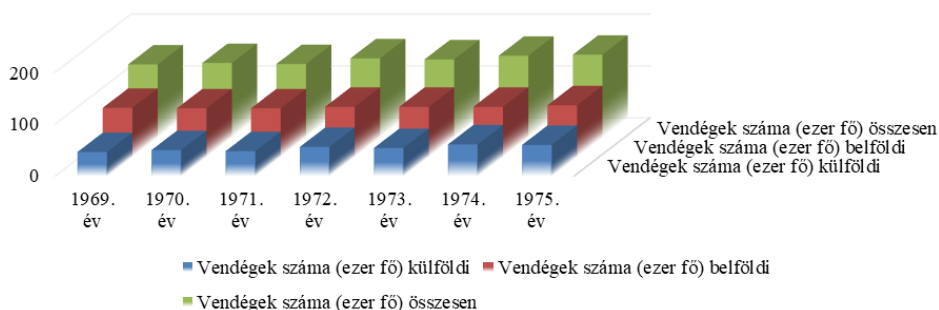
1. táblázat: A turizmus legfontosabb mutatószámai Hajdúszoboszlón 1964 és 1975 között

	Üdülési létesítmények	Üdült		
Év	száma (db)	férőhelyei (db)	személyek (fő)	napok (nap)
1964	20	1 652	29 456	391 613
1965	20	1 510	29 644	396 073
1966	21	1 541	29 015	390 962
1967	21	1 607	30 297	402 278
1968	29	1 849	33 297	444 753
1969	35	2 007	37 407	489 161
1970	35	2 057	36 037	478 455
1971	42	2 117	37 833	484 054
1972	46	2 355	43 573	560 129
1973	48	2 325	44 467	563 499
1974	52	2 356	47 332	593 181
1975	53	2 316	46 827	580 347

Forrás: Saját szerkesztés a hivatalos statisztika alapján

Debrecen esetében még szűkebb hivatalos statisztikai adatokkal kell beérnünk, mert 1969-ig az egyéb (üdülőkörzeten kívüli) települések adatait egyetlen kumulált sorként jelenítették meg. Az 1969-et megelőző évekről egyes szakmai lapokban szórványosan publikált adatokkal rendelkezünk. 1967-ben, például 3125 volt az összes férőhely (ágyak száma) Debrecenben, és az egész évet tekintve 116.318 vendég szállt meg, amelyből kerekítve 30 ezer fő érkezett külföldről. Az átlagos tartózkodási idő, így 1,9 nap volt (Fridvalszky, 1968). A városba irányuló belföldi turizmust erősen támogatta az 1966-ban életre hívott, s azóta évente megrendezett Virágkarnevál.

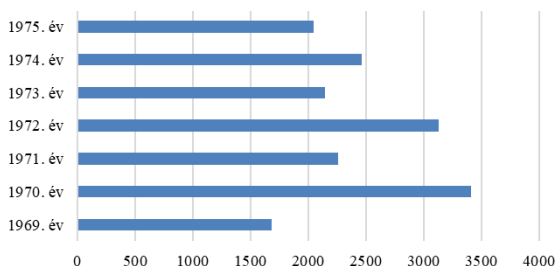
1. ábra: Debrecenbe érkező vendégek száma 1969 és 1975 között

Forrás: Statisztikai Évkönyv 1969–1975.

A férőhelyek kapacitása fluktuáló volt (2. ábra), a jelentős kapacitásnövekedést az egyes években (1970, 1972, 1974) az átmenetileg értékesítésbe bevont férőhelyek jelentették, mint kollégiumi szobák, SZOT Üdülőben elérhető kapacitások.

2. ábra: Debrecen kiadható férőhelyeinek száma (darab) 1969 és 1975 között

Forrás: Statisztikai Évkönyv 1969–1975.

Az 1969 és 1975 közötti időszakban a hivatalos adatok alapján kerekítve 50 ezer külföldi, és szűk 100 ezer belföldi vendég kereste fel Debrecent, a szállodák és az egyéb szálláshelyeken megszállt vendégek számáról publikált adatok alapján (1. ábra). További érdekesség, hogy 1970-től ezresekre kerekített számokat adtak meg hivatalosan. Az átlagos tartózkodási idő Debrecenben például 1970-ben 2,2 nap volt.

A hajdúszoboszlói adatokkal megegyező struktúrájú adatközlésre pedig csak két évben került sor, 1974-ben és 1975-ben. Üdülési létesítménynek csupán kettő szálloda számított a városban, amelyek 361, majd egy évvel később 365 ágygal rendelkeztek, az üdült személyek száma mindkét évben kevéssel meghaladta a 11 ezer főt, és 1974-ben 125.729 üdülési nap realizálódott, míg egy évvel később 131.923 db.

A számok tehát egyre népszerűbb úticélpontokról adnak híradást, de más is jelzi a fejlődést: 1976-ban adták át az Aranybika új szárnyát, amivel megduplázták a férőhelyeket (Mérleg, 1979). A hatszintes új szárnyban 149 fürdőszobával rendelkező szobát, és így 298 új férőhelyet tudtak biztosítani az ideérkezőknek (Hajdú-Bihari Napló, 1976). A Kádár-korszak prosperáló éveit követték, amelynek maximuma majd 1980-as évek közepére esett. A debreceni Nagyerdőn ekkorra egy gyógy-, és üdülőközpont alakult ki 9 hektáron, amelynek 1979-ben már egymillió vendége volt. A létesítmény fedett uszodával, három fedett gyógymedencével, négy nyitott medencével, egy hullámfürdővel és egy versenyszudóval is rendelkezett (Antalfy, 1979). Mindeközben a folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően Hajdúszoboszló az 1970-es évtizedre az ország legnagyobb alapterületű fürdőjévé vált.

Mivel 1964-ben új vízügyi törvény lépett hatályba jelent meg, amely újra szabályozta a gyógyvizek hasznosításának körülményeit is (Vadász-Dongó, 1969). Hajdúszoboszló 1975-ben szerezte meg a gyógyhelyi minősítést, míg Debrecen 1983-ban (NNGYK, 2025). Az eddig alig említett Hortobágy a Debrecenbe látogatók számára jelentett egynapos kiruccanást. A puszták legfontosabb rendezvénye a Lovasnapok voltak.

A Kádár-korszak utolsó évtizedének idegenforgalmát már olyan tényező is nehezítette, mint például az 1979-től megkezdődő élelmiszerár-emelkedés: a vendéglátás számára az állami dotáció megszűnt, így az éttermek árai is növekedésnek indultak (Rácz, 1982). Mindezzel párhuzamosan megindult az idegenforgalmi körzetek újragondolása is. A tudományos kutatók országos szinten 23 körzetben gondolkodtak, amelybe beletartozott a Hajdúság is. Korábban ugyanis valószínűleg azért nem számítottak üdülőkörzetnek e hajdúsági települések, mert alacsony volt az idegenforgalomban érintett települések

száma. Az idegenforgalmat érintő tudományos kutatások szerint mindössze 5 települést lehetett számba venni a hajdúsági székhely körül (ezzel holtversenyben utolsó helyezett volt a 23 vizsgált körzet között) (Sándor, 1981). A kutatók által összefoglalóan „Hortobágyként” megnevezett 5 település együttese, épp ennek az alacsony darabszámnak köszönhetően a vonzerőpont-érték, a vonzáserő intenzitása, és a szálláshellyel rendelkező települések száma alapján is a hazai rangsor első helyére került, míg mindent tényezőt összegezve a hazai „relatív sorrend” 6. helyére került (Sándor, 1981). Egy másik tudományos számítás alapján Hajdúszoboszló a 3., míg Debrecen a 8. helyet foglalta el az országos rangsorban a „közönséges idegenforgalmi specializációs mutató” alapján (Tímár, 1980). A „közönséges specializációs mutató arra ad választ, hogy egy adott terület — a vendégei által eltöltött vendégéjszakáiból származó bevétel (a devizakitermelés) révén — milyen arányban részesedik az egész idegenforgalmi ágazat országos forgalmából” (Tímár, 1980:295).

A vendégszámokat tekintve 1986 volt a „csúcs”, amikor Hajdú-Biharba 412 ezer vendég érkezett (30%-uk külföldi volt), és általuk összesen 2,309 millió vendégéjszaka realizálódott. Mindebből Hajdúszoboszló 183 ezer vendéggel és általuk 1 millió 553 ezer vendégéjszakával részesedett (Hegedűs, 1988). A megyei Idegenforgalmin Hivatal vezetője közlése szerint a városban nyáron gyakorlatilag megduplázódott a népesség, míg a helyben elérhető férőhelyi kapacitásról úgy nyilatkozott, hogy „kereskedelmi szálláshelyek férőhelye meghaladja a tízezret és hasonló nagyságrendű a SZOT és vállalati üdülők, valamint a magánüdülők kapacitása is” (Hegedűs, 1988:14).

Debrecen és Hajdúszoboszló turizmusának alakulása a rendszerváltást követő időszaktól a koronavírus-járványig

Budapest és a Balaton után a harmadik legmagasabb vendég számmal rendelkező Debrecen és Hajdúszoboszló turisztikai adatai 1986 után már csökkenést mutattak. Az 1991. évi adatok alapján a belföldi vendégek száma megfelelőddött a megyében, az 1980-as évtizedhez képest. Hajdú-Bihar megyében a kereskedelmi szálláshelyeken mindössze 174 ezer vendéget regisztráltak 1992-ben (60%-át az 1986. évinek) (Szilágyiné Bíró, 2002). A mindezek háttérében álló rendszerváltozást, és annak gazdasági-társadalmi átalakulását nem részletezzük, ellenben felhívjuk a figyelmet arra, hogy az 1990-es évtizedben kezdett eltolódni Debrecen és Hajdúszoboszló között a vendégéjszakák aránya. Mindez a számok nyelvén azt jelentette, hogy 1990-ben a megye vendégéjszaka számaiból Debrecen 47%-kal, míg Hajdúszoboszló 45%-kal rendelkezett, 2000-re Debrecen visszaesett kissé több mint egyharmadra, míg keleti

vetélytársa 61%-ra növelte a részesedését a megyében. A Hortobággal kiegészülő hármass 1990-ben 93%-kal járult hozzá a megyei turizmus vendégéjszaka számaihoz, ami 2000-re 97%-ra nőtt. Ráadásul a kereskedelmi szálláshelyeken realizálódó vendégéjszakák száma 1990 és 2000 között csupán 353,5 ezerre nőtt. A szállodák száma 11-ről 30-ra, míg a panziók száma 11-ről 50-re emelkedett (Szilágyiné Bíró, 2002).

2000 után erősödött fel a turizmus fejlesztésének igénye, így a debreceni repülőtér 2001-ben megkapta a nemzetközi járatok fogadását lehetővé tevő minősítést. 2002-ben például 1348 műveletre (fel- és leszállás) összesen 5926 utas jutott (Könnyid, 2003). A debreceni repülőtér kihasználtságát a Wizz Air 2012. évi megérkezése növelte érdemben (addig kisgépes és charter forgalom jellemezte). A helyi gazdaság fejlődése, valamint az üzleti turizmus tekintetében fontos a német Lufthansa 2016-ban elindult müncheni járata, amely összeköttetést nyújt a bajor főváros és Debrecen között. A repülőtér erős charter forgalma (pl., Smartwings, Tailwind, Freebird) továbbra is jellemző.

A vármegyeszékhely turisztikai kínálatának szélesedését hozta, hogy a Nagyerdei Gyógyfürdő 1998-ban a Termál Hotellel bővült, majd 2003-ban megnyílt a Mediterrán Élmenyfürdő (Aquaticum néven) (Turizmus Online, 2013). Az azt követő felújítások mellett a 2020-ban átadott Aquaticum Debrecen Strand jelentett további minőségi fejlesztést. A Hotel Divinus Kelet-Magyarország első ötszillagos konferencia- és wellness szállodájaként 2008-ban nyitotta meg kapuit. Debrecen belvárosában pedig 2006-ban átadták a Kölcsény Központot, az akkori idők legmodernebb hazai konferenciaközpontját (Turizmus Online, 2016).

Hajdúszoboszlón ugyancsak fejlesztésekről szólt az elmúlt negyedszázad, így 2000-ben Aquapark (vízi szórakoztató központ) megnyitása, 2005-ben a Hungarospa Thermal Hotel felújítása, 2010-ben az Aqua-Palace élmenyfürdő átadása, majd kisebb léptékű fejlesztések után 2021-ben a Prémium Zóna is látogatókat várt. A 15 medencével rendelkező Hungarospa összesen 6200 négyzetméternyi vízfelülettel rendelkezik, ami azt jelenti, hogy Közép-Európa legnagyobb komplexuma. A vendégéjszakaszámot tekintve mind Hajdúszoboszló, mind Debrecen meg tudta őrizni vezető helyét a hazai települések között a vendégéjszakákat tekintve, mert például 2007-ben Hajdúszoboszló 823 ezer vendégéjszakát regisztrálhatott, ami az országos harmadik helyre volt elegendő, míg Debrecen a nyolcadik helyre került (MTI Eco, 2007). 2010-ben a megye kereskedelmi szálláshelyein 1,156 millió vendégéjszakát töltött el a 348 ezer vendég. Debrecen és Hajdúszoboszló között a 2000-re kialakuló egymás közötti arányosság gyakorlatilag fennmaradt 2010-

re is, hiszen előbbiben 111 ezer vendég szállt meg, míg Hajdúszoboszlón közel a duplája: 202 ezer fő (a megyében összesen 347,9 ezer fő) (KSH, 2010). 2010-ben Hajdúszoboszló ugyancsak az országos harmadik helyen végzett (778 ezer vendégéjszaka), míg Debrecen a 10. helyen végzett 300 ezer vendégéjszakával. Hajdúszoboszlón a belföldi vendégek száma alapján az országos második helyen végeztek (533 ezer vendégéjszaka), míg Debrecen a külföldiek alapján (105 ezer vendégéjszaka) végzett az összesített eredményénél előrébb (9. hely) (mfor.hu).

2010 és 2019 között a hajdúszoboszlói vendégéjszakashám 1,058 millióról 1,355 millióra növekedett (csupán 2011-ben és 2012-ben volt kisebb visszaesés). A 2019. évi vendégéjszakashám mintegy 40%-a külföldiek által realizálódott. A belföldről érkezők száma az 2010. évi kerekítve 200 ezerről, az évtized végére 264 ezerre növekedett, míg a külföldiek esetében ugyanezen időszak alatt 80 ezerről 148 ezerre emelkedett ugyanez a mutató. A külföldi vendégek származási országát tekintve például 2019-ben 53,9 ezer lengyel, 38,9 ezer román, 20,6 ezer szlovák, 13,3 ezer ukrán és 4,5 ezer német állampolgár szállt meg Hajdúszoboszlón. (Csobán et al., 2022)

2016-ban alapjaiban újult meg a hazai turizmus szervezeti és irányítási rendszere, melynek eredményeképpen rendeletileg új desztinációk lettek meghatározva. 2017-ben, a hivatalosan a Debrecen, Hajdúszoboszló, Hortobágy, Tisza-tó kiemelt turisztikai fejlesztési térségnek elnevezett desztinációhoz 27 települést rendeltek. A Debrecen és a közelében fekvő Hajdúszoboszló, Hajdúböszörmény és Balmazújváros által alkotott településeggyüttes a vendégéjszakákat tekintve sokkal jelentősebbnek tűnt a Tisza-tó közelében fekvő településeknél, ahol jellemzően az ökoturizmus határozza meg a kínálatot. 2020 szeptemberében, változatlan településszám mellett Debrecen és térségére keresztelték át a területet. Eme változások a statisztikai célú adatgyűjtést is érintették, így a változó módszertan okán a 2022. júliusától rendelkezésre álló adatok – a COVID-járvány hatásaitól eltekintve – külön vizsgálandóak.

A koronavírus által döntően befolyásolt 2020. évben 697 ezerre esett vissza a vendégéjszakashám száma (-49%), míg a vendégek számában 46%-os csökkenés volt, de úgy, hogy a külföldről érkezők száma 73,3%-kal csökkent (Csobán et al., 2022).

A vizsgált települések turisztikai teljesítménye 2022-től napjainkig

Szálloda típusú szálláshelyek kapacitása és -kihasználtsága

A szállashelyminosites.hu oldalon elérhető, minősített szállodai egységekre vonatkozó adatok alapján jelenleg a 2 településen 19-19 szálloda működik, amely átesett a szállodai minősítő eljárason (2. táblázat). Az egységek minőség szerinti eloszlása a két település viszonylatában jelentős eltérést nem mutat, ám a vármegyeszékhely kínál csak ötcillagos szállodai szolgáltatást.

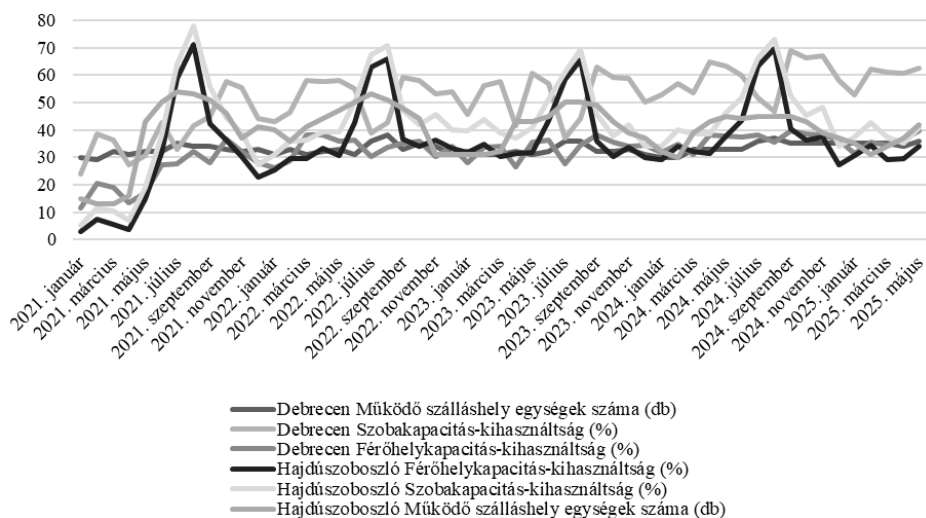
2. táblázat: A minősített szállodai egységek minőség szerinti megoszlása Debrecenben és Hajdúszoboszlón (db), 2025. július

Település kiterjesztés	Debrecen		Hajdúszoboszló	
	—	superior	—	superior
**	3	0	4	0
***	7	4	7	2
****	4	0	6	0
*****	0	1	0	0
Összesen	14	5	17	2

Forrás: szállashelyminosites.hu lekérdezés alapján saját szerkesztés

A szállodai szabad kapacitások Hajdúszoboszlón erős szezonalitást mutatnak, amely a település fürdőváros-jellegét reprezentálja. A nyári időszakban a téli hónapokhoz képest 60%-os kapacitáseltérés is lehet a városban a nyitva tartó egységek számában, míg Debrecen – a városi és üzleti turizmusnak köszönhetően – a működő egységeket egész évben képes tölteni a bár hektikusan változó, de az átlagosan magasabb foglaltsági adatokkal, ezáltal a nyitva tartó egységek száma csak 5-15%-kal nő a téli időszakhoz képest (3. ábra). Az eltérő látogatói motiváció okán a két település július és augusztus hónapokban nyújtott férőhelykapacitás-kihhasználtságra vonatkozó teljesítménye fordított az év többi időszakához képest.

3. ábra: Szálloda típusú egységek száma (db) és szoba- és férőhelykapacitás-kihasználtsága (%) Debrecen és Hajdúszoboszló településeken

„Szálloda típusú egységek kapacitás-kihasználtsága” c. adattáblák alapján saját szerkesztés

Forrás: <https://statinfo.ksh.hu>

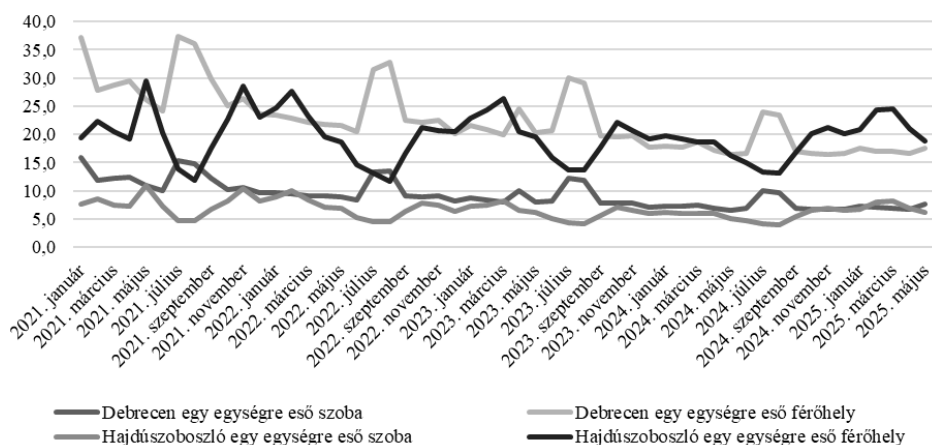
A turisztikai szálláshelyek kapacitása és -kihasználtsága

A két település turisztikai szálláshely-kínálata között jellegében – a kínált egységek típusa – nincsen erős eltérés. A szálláshelyminosítes.hu oldalon közöltek szerint panzió üzletkörben Debrecenben 13, míg Hajdúszoboszlón 14 minősített egység található, 2–4 csillagos minőségi szinten. Egy-egy minősített kemping várja a városba látogatókat, Debrecenben kettő, Hajdúszoboszlón 3 csillagos minőségi osztályon. Debrecenben üdülőházteléből nem találni minősített egységet, míg a hajdúsági fürdővárosban nyolc is várja a látogatókat. Ezzel szemben a nem kereskedelmi szálláshelyek körében a magánszálláshelyek kínálata mutat jelentős eltérést: amíg Debrecenben 251, főként háromcsillagos egység található, addig Hajdúszoboszlón a több, mint duplaannyi, 590 minősített egységből 311 kettő, és csak 222 egység háromcsillagos. Az egyéb szálláshelyek kínálata közel azonos, rendre 60 és 56 darab minősített egységgel, hasonló minőségi megoszlásban. Az előző pontban kiemelésre kerültek a szállodákra vonatkozó adatok, ezekre itt nem térünk ki.

A turisztikai szálláshelyek egészére vonatkozó, egy egységre jutó szoba-szám a két település esetében közel azonos értéket mutat az őszi, téli és tavaszi hónapokban, ám a nyári időszakban a település értékek között egy rés jelenik meg (4. ábra). Mindez azt jelenti, hogy Debrecen esetében az időszakosan

megjelenő egységek szobakapacitása jelentős (pl. kollégiumok szobái), míg Hajdúszoboszlón sok, kis kapacitású egység szobakínálata csak a nyári hónapokban áll rendelkezésre. Az egy egységre eső férőhelyek számának vizsgálata kapcsán még jelentősebb az eltérés, hiszen egy szobába változó ágyszám helyezhető el a vendégigények változása esetén. Megfigyelhető, hogy Hajdúszoboszlón 2024. ősze óta növekszik az egy egységre jutó kiadható férőhelyek száma, azaz, a nyitva tartó egységek több férőhelyet biztosítanak a településre látogató turisták számára.

4. ábra: A turisztikai szálláshelyek egy egységre eső szoba és férőhely-mutatója Debrecen és Hajdúszoboszló településeken 2021. január-2025. május időszakban (szoba/egység; férőhely/egység)

„Turisztikai szálláshelyek kapacitása havonta” c. adattáblák alapján saját szerkesztés

Forrás: <https://statinfo.ksh.hu>

Az egy szobára eső ágyszám a COVID időszakától nem változott Debrecenben, a nyári időszakban 2,4, míg a többi időszakban átlagosan 2,5 ágy/szoba, ezzel szemben Hajdúszoboszlón pandémia időszakában jellemző 2,6-os érték 2024-re átlag 3,1-re kúszott fel, amely a nyári időszakban 3,2, a téli időszakban 3,0 ágy/szoba értékre módosul. Az eltérő turistaszegmensnek jellemzői jól megmutatkoznak: az üdülturizmusban részt vevő családok és baráti társaságok nagyobb kapacitású egységeket igényelnek a városlátogató és üzleti utazókhoz képest.

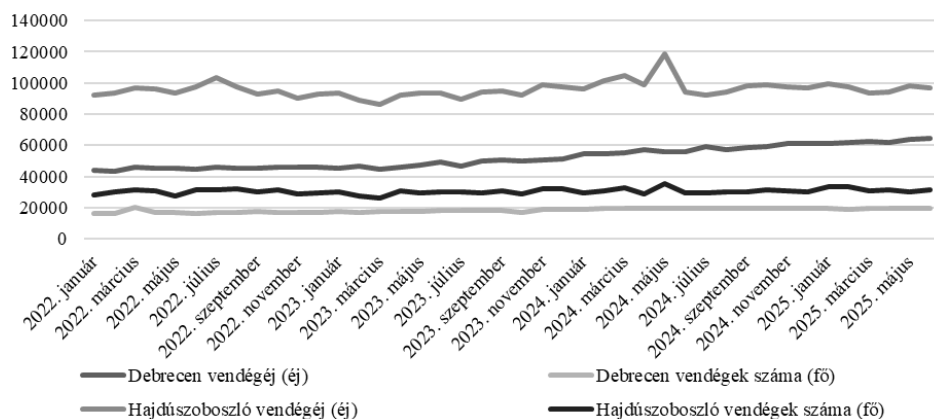
A turisztikai szálláshelyek vendégforgalmi adatainak jellemzői

A két település vendég- és vendégéjszaka-száma erős szezonális ingadozást mutat, amely adatok szezonális kiigazítása lehetővé teszi az idősorok konzisztens (időbeli és térbeli) összehasonlítását. A szezonális kiigazítást a X-13ARIMA eljárással a <http://www.seasonal.website/> oldalon végeztük a 2022. január – 2025. júniusi adatokra, ezzel kiküszöbölve a COVID-19 okozta hatást érvényesülését (5. ábra).

A kiigazított adatsorokra legjobban illeszkedő trendfüggvények Debrecen esetében a vendégek számára: $y = 0,0012x^5 - 0,1295x^4 + 4,8304x^3 - 69,787x^2 + 384,63x + 16602$, $R^2 = 0,7379$, a vendégéjszák számára: $y = 0,0031x^5 - 0,3554x^4 + 14,176x^3 - 219,63x^2 + 1403,4x + 42424$, $R^2 = 0,9838$.

Hajdúszoboszló adataira egy hatodfokú polinomiális függvény illeszkedett a legjobban, a vendégszámra: $y = -0,0002x^6 + 0,0323x^5 - 1,7321x^4 + 44,751x^3 - 558,92x^2 + 2925,3x + 25923$, $R^2 = 0,2349$, a vendégéjszákak esetében pedig $y = -0,0001x^6 + 0,0299x^5 - 2,3537x^4 + 79,732x^3 - 1198,8x^2 + 6986,7x + 84440$, $R^2 = 0,3827$. A hajdúszoboszlói adatok – a kiigazítás ellenére – erősen fluktuálnak, amely a modell illeszkedésének alacsonyabb fokát eredményezi a debreceni adatsorra illesztett függvényekhez képest.

5. ábra: Debrecen és Hajdúszoboszló vendég- és vendégéjszaka száma szezonális kiigazítással 2022. január – 2025. június időszakban

„Turisztikai szálláshelyek vendégforgalma” c. adattáblák alapján saját szerkesztés

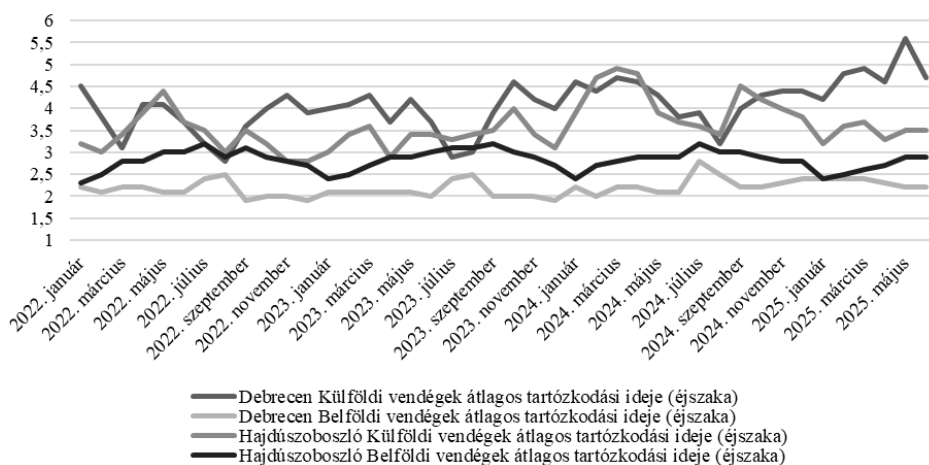
Forrás: <https://statinfo.ksh.hu>

A debreceni adatsorban 2024. július értéke kissé kiugró, ez a vármegyeszékhelyen megrendezett Európai Egyetemi Játékok rendezvénynek köszönhető.

A Miskolccal közösen lebonyolított eseményre közel 40 ország, kb. 400 egyeteméről több mint 5000 résztvevő érkezett a két városba, ahol összesen 17 sportágban mérköztek meg egymással (eug24.eu, 2024). A 2024. májusi kiugró hajdúszoboszlói vendég és -éjszaka számok két sport nagyrendezvényhez köthetők: a Tour de Hongrie csapatbemutatókra, illetve az első szakasz befutójára a városban került sor (Tour de Hongrie, 2024), ahogyan a 11. Dél-libáb Kupa – Hólégballon Fesztivál is számos indulót és érdeklődőt vonzott a szokásos családi programok mellett (haon.hu, 2024).

Az 5. ábrán a debreceni turisztikai szálláshelyek vendégeinek és általuk generált vendégéjszakáinak görbéi ollószerűen szétnyílnak, azaz, közel azonos számú vendég magasabb vendégéjszaka számot generál a 2022-es indulási adatokhoz képest. Mindez arra enged következtetni, hogy a városba érkező vendégek hosszabban tartózkodnak a vármegyeszékhelyen. Annak feltárására, hogy ez a belföldi vagy a külföldi vendégkörből ered, az átlagos tartózkodási idő vizsgálatára van szükség. A 6. ábrán jól kirajzolódik az a tendencia, hogy az ősztől tavaszig tartó időszakban a vármegyeszékhely külföldi

6. ábra: Debrecen és Hajdúszoboszló belföldi és külföldi vendégeinek átlagos tartózkodási ideje a turisztikai szálláshelyeken a 2022. január – 2025. június időszakban

„Turisztikai szálláshelyek vendégforgalma” c. adattáblák alapján saját szerkesztés
 Forrás: <https://statinfo.ksh.hu>

turistáinak az átlagos tartózkodási ideje rendre növekszik, csúcserőke 2022. januártól vizsgált időszakban 2025. májusában 5,6 éj értéket ért el. A mutató értéke a nyári időszakban a külföldi vendégek esetében 4 éjre csökken, a bel-

földi vendégeknél azonban 3 éjre nő a többi időszakra jellemző 2-2,2-es értékhez képest. Mindez jól mutatja Debrecen jellemző célcsoportjainak, nyáron a városlátogató szabadidős belföldi vendégek, a többi időszakban a külföldi üzleti utazók dominanciáját.

Ezzel szemben az egészségturisztikai profilú Hajdúszoboszlón – habár a belföldi vendégkör átlagos tartózkodási ideje magasabb a vármegyeszékhely-nél, a nyári időszakban 3,2 éj, a téli időszakban 2,4, míg a tavaszi és őszi időszakban ezen értékek közötti 2,7-2,8 éjes értékekkel jellemezhető. Ezen értékek nem haladják meg a 2024-es év Észak-Alföld tervezési-statisztikai régió összesített átlagos 2,8 éjes értékét (KSH, 2025) annak ellenére, hogy az egészségturizmusban részt vevők átlagos tartózkodási ideje – az igénybe vett szolgáltatások jellege okán – magasabb. Hajdúszoboszló esetében a 2024. év február-április és szeptember-november időszakában négy éj feletti átlagos tartózkodási idővel voltak a külföldi vendégek jellemezhetőek, ám ezen kimagasló értékek a nyári időszakra visszaesnek 3,5 éjre. Mindezen alapján a nyári időszakban Hajdúszoboszlóra érkező külföldiek átlagosan hasonló ideig maradnak a településen, mint a hazai utazók.

A turisztikai szálláshelyek árbevételi jellemzői

A megye két vizsgált településén a turisztikai szálláshelyi bevételek a nyári hónapokra koncentrálnak. A szezonális index alapján (helyi havi átlag / éves átlag) a 2021. január–2025. június időszakban az augusztusi forgalom az éves átlag 2,43-szorosa, júliusban 2,18-szorosa. A január–február időszakban a bevételek az éves átlag 0,56-szorosát teszik csak ki. A 2021–2024/2025 időszakban az elért bevételek általában növekedést mutatnak a pandémia utáni helyreállítás idején, de erősen fluktuálnak hónapról hónapra, a trend azonban szigorú monoton növekvő.

A vizsgált időszakban a megyeszékhelyi átlagos bevétel 17,5 eFt/éj közel duplája a hajdúszoboszlóinak (9,2 eFt/éj), mely utalhat eltérő árszínvonalra (pl. Debrecenben több a magasabb kategóriájú szállás), eltérő vendégösszetételre (pl. több üzleti/konferenciaturista magasabb átlagárat eredményez), vagy arra, hogy a vendégejszakák számának és bevételnek a kapcsolatában Debrecenben nagyobb az egyéb szolgáltatásokból származó egyéb bevételarány. A magas R^2 értékek azt mutatják, hogy a vendégejszakák száma erős determinánsa a bevételeknek, de nem teljes magyarázó tényező: az interceptek és a maradékok azt jelzik, hogy egyéb tényezők (SZÉP-kártya beváltás, egyéb szolgáltatások bevétele, vendégösszetétel (belföldi vs. külföldi), ármenedzsment-döntések, szezonális csúcsok) is befolyásoló jelleggel bírhatnak.

A bevételadatok elemzését regressziós modell felállítása irányába is kiterjesztettük három változót, a belföldi, külföldi vendégektől származó szobaár-bevételt és a vendéglátásból származó árbevételt vizsgálva. A két településre felírható egyenletek az alábbiak:

$$\begin{aligned} \text{Bevétel}_t^{(\text{Debrecen})} &= -1,85 \times 10^8 + 13200 \times \text{Belföldi vendégéjszaka}_t + 16800 \times \text{Külföldi vendégéjszaka}_t + 0,39 \times \text{Vendéglátás árbevétele}_t \quad (R^2=0,946). \\ \text{Bevétel}_t^{(\text{Hajdúszoboszló})} &= -2,65 \times 10^8 + 10400 \times \text{Belföldi vendégéjszaka}_t + 7900 \times \text{Külföldi vendégéjszaka}_t + 0,47 \times \text{Vendéglátás árbevétele}_t \quad (R^2=0,932). \end{aligned}$$

A bevételadatok összetételét elemezve kiderül, hogy a belföldi éjszakák volumene domináns, amely a belső piac stabilitását mutatja. A vendéglátás és szálláshely-bevétel együttlmozgása a turisztikai „kosár” bővülésére utal, azaz nem önállóan, hanem csomagban nőnek a kiadások. Debrecen egész évben kiegyensúlyozottabb keresletet, Hajdúszoboszló pedig nyári csúcshévet biztosít, együtt egyenletesebb megyei bevételi profilt eredményeznek. A megyeszékhely gazdasági struktúrája (konferenciaturizmus, egyetemi vendégforgalom, kulturális események) magasabb átlagár-szintet okoz, ezzel együtt a turizmusa diverzifikált: nem kizárólag a nyári szezon, hanem az év nagy részében stabil, magas költségű vendégkör jellemzi. A bevétel rugalmassága a vendégéjszakákra vonatkozóan magas (kis éjszakaszám-változás is jelentős bevételhatást okoz).

Hajdúszoboszlón a belföldi vendégek dominanciája erős, de a külföldi vendégek költsége relatíve alacsonyabb, mert gyakran olcsóbb szállástípusokat választanak (apartman, panzió). A vendéglátás-bevétel itt erősebb hatású, 0,47-es együtthatóval ez a változó a fürdővárosi „komplex turisztikai fogyasztás” legjobb indikátora. A város árérzékeny, de magas látogatottságú piacra épít, ami erős szezonális mellett is stabil bevételek eredményez.

A leglátogatottabb helyszínek

2022. 07. és 09-12. óra vonatkozóan a mobilcella adatok is közlésre kerültek. Ez alapján a legnépszerűbb térségi helyszín a hajdúszoboszlói HungaroSpa környéke, ahol a nyári időszakban a külföldiek aránya 20% feletti, a téli időszakban 15%, kiemelve a román és lengyel vendégeket. A második leglátogatottabb helyszín a debreceni Nagyerdő, itt a külföldiek aránya 10%, júliusban pedig csak 7%. Ezen adatkör a későbbiekben már nem szerepelt a trendriportokban (MTÜ, 2022).

A vizsgált település szálláshelyei a megye kapacitásában és vendégforgalmában

A működő szálláshely egységek száma Debrecen és Hajdúszoboszló esetében nagyon erős pozitív korrelációt mutat a megyei adatokkal (0,99 és 0,98), azaz, a két városban működő szálláshelyek számának változása szinte teljesen megegyezik a megyei átlag változásával. Ez nem meglepő, hiszen 2024 júliusában a működő 100 egységből 81, míg 2024 decemberében a működő 91 egységből 73 az említett 2 településen található (KSH, 2025). A szobakapacitás- és a férőhelykapacitás-kihasználtság esetében is erős a pozitív korreláció Debrecen és Hajdúszoboszló esetében, de a mutatószám kapcsán már valamivel gyengébb (0,88 és 0,94). A vendégéjszakák és a vendégszám esetében ismét mindkét városnál nagyon erős a pozitív korreláció (0,97 és 0,99). Az átlagos tartózkodási idő esetében gyenge negatív korrelációt látni mindkét városnál (-0,19 és -0,21), vagyis amikor a megyében nő az átlagos tartózkodási idő, akkor Debrecenben és Hajdúszoboszlóban enyhén csökken, és fordítva, amely az eltérő turisztikai keresleti jellegre enged következtetni (a nyári szezonban hosszabb a tartózkodási idő a két településen kívüli területeken, míg az őszi-téli-tavaszi szezonban Debrecenben és Hajdúszoboszlón a vendégek átlagosan hosszabb időt tartózkodnak, mint más településen a turisztikai térségnek). A szálláshelyek bevételei esetében nagyon erős a pozitív korreláció mindkét városnál (0,98 és 0,99). Debrecen és Hajdúszoboszló szálláshelyi adatai tehát nagyon erősen korrelálnak a Hajdú-Bihar megye turisztikai adataival. A két város adta szálláshelyi teljesítmény tehát jelentős hatással van a megye turizmusának teljesítményére.

Hajdú-Bihar megyébe utazók jellemzői

Az egynapos és többnapos turisztikai célú belföldi utazási aktivitás adatai az utazók vármegyéjére ugyan szűrhető, de ezen adatkör a kiutazó, s nem a beutazó keresletet vizsgálja demográfiai szempontból. Csak a többnapos belföldi utak jellemzői jelennek meg a tájékoztatási adatbázisban úgy, hogy az célterületként vármegyei szinten lekérdezhető legyen, ebben az adatkörben települési bontás nem érhető el.

A negyedéves bontásban megjelenő adatkör elemzésével megismerhetők a többnapos belföldi utazók demográfiai és költési jellemzői. A költési szerkezet 2009-2020 között azonos szerkezetben, ezt követően eltérő költési csoportokhoz kötődően jelenik meg. A 2025. 1. negyedévben többnapos bel-

földi utazáson 152.985 fő 517.749 éjszakát töltött el a Hajdú-Bihar vármegyében (az átlagos tartózkodási idő 3,4 éj). A turisták 8,6 milliárd Forintot ezen időszakban 56,3%-ban szállásra, 16,9%-ban étkezésre és élelmiszer-vásárlásra, 10,5%-ban üzemanyagra, 3,1%-ban közösségi közlekedésre, míg 2,7%-ban kulturális szolgáltatások igénybe vételére fordítottak (KSH, 2025). A megyét legnagyobb arányban látogató belföldi vendégek: 25,5%-ban az 55-64 éves korcsoportból kerülnek ki; 51,9%-ban férfiak; 46,3%-ban felsőfokú végzettségűek; 63,7%-ban jövedelmet biztosító tevékenységet végeznek, 70,8%-ban autóval vagy motorral érkeznek; 22,2%-ban fővárosiak, 52,9%-ban rokon, barát ismerős által biztosított szállást vesznek igénybe; 48,8%-ban rokon-, barátlátogatás céljából utaznak; minden vendég saját szervezésben utazik (KSH, 2025).

A vendéglátóhelyek kínálati jellemzői

Ezen adatkörben az adatok egységes idősoros kezelését nehezíti, hogy 2018-ban megváltozott a területi jelszámrendszer, valamint, a 2021. június 30-i adatoktól kezdődően az étterem, büfé üzlettypus kibővült a gyorséttermekkel. Az italbolt üzlettypus tartalmazza az italüzlet, bár, valamint a kávézó, alkoholmentes italokra specializálódott egységeket is, míg a diszkó üzlettypus alá bekerültek a zenés-táncos szórakozóhely típusú egységek is.

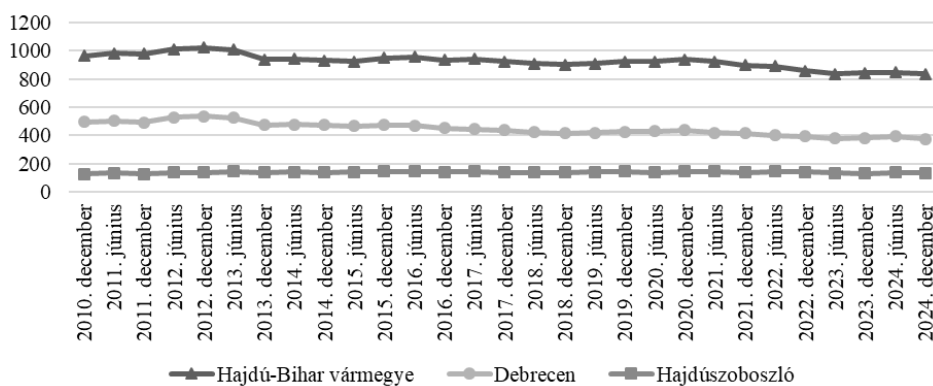
A megyében, egyes településeken működő vendéglátóegységek üzletkör szerinti megoszlására 2010 decemberétől áll fél éves léptékű adatsor rendelkezésre. 2015 júniusáig a megyei éttermek, büfék, valamint munkahelyi, központi főzőkonyha több, mint 50%-a a vármegyeszékhelyen működött, de 2024 júniusára sem csökkent ez a koncentráció 46, illetve 47% alá. Hasonló a megyei diszkók debreceni koncentrációja is (48%). Ezzel ellentétben mind a cukrászdák, mind az italboltok a megye más településein kiegyenlítettebb lefedettséggel jelennek meg, a debreceni részesedés csak 35, illetve 34% 2024 decemberében. Legnagyobb mértékben a rendezvényi partiszervíz üzletkör megyeszékhelyi koncentrációja csökkent, 2019 júniusban még 83%-a a tevékenységet folytató vállalkozásoknak debreceni volt, ez 2024. decemberére 29,4%-ra csökkent (KSH, 2025).

Debrecen vizsgálva erős pozitív korreláció figyelhető meg az éttermek és büfék, valamint az italboltok között ($\rho=0.94$), ami arra utal, hogy az éttermek és büfék számának növekedésével az italboltok száma is nő a vármegyeszékhelyen. A diszkók és italboltok között is magas pozitív korreláció ($\rho=0.97$) van, azaz, Debrecenben a diszkó üzlettypusú egységek száma együtt

mozog az italboltok számával. Negatív korreláció tapasztalható azonban a cukrászdák és italboltok között ($\rho = -0.34$), így a cukrászdák számának növekedésével együtt kevesebb italbolt működik a városban.

Ezzel szemben Hajdúszoboszló vendéglátóipari kínálata egyenletesebb és stabilabb képet mutat. Habár a módszertani változást figyelembe kell venni, de az „étterem, büfé” kategóriába sorolt egységek száma a városban az adatsorban alig változott, s a szezonális ingadozás mértéke is csekély, illetve, a megyét jellemző visszaesés a településen nem jelentkezik (7. ábra).

7. ábra: Hajdú-Bihar vármegye, Debrecen és Hajdúszoboszló étterem, büfé üzletkörbe sorolt egységeinek száma (db) a 2010. december – 2024. december időszakban

„Vendéglátóhelyek száma” c. adattábla alapján saját szerkesztés

Forrás: <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>

A legtöbb egységet magába foglaló üzlettípus egységeinek 16,1%-a Hajdúszoboszlón működik, ami a legalacsonyabb, 2011 decemberi 13,1%-os részarányhoz képest 3% pontos emelkedést jelent. Hasonló arányban működnek a fürdővárosban diszkók és italboltok is, ám a munkahelyi, rendezvényi és közétkeztetést végző vendéglátóhely üzletkörbe tartozó egységek száma mindössze 6,1%-nyi a megyei összes üzletből 2024 decemberében (KSH, 2025), amely tény összhangban áll a település turisztikai sajátosságaival.

Összegző megállapítások, javaslatok

Debrecen és Hajdúszoboszló Hajdú-Bihar vármegye turizmusának két meghatározó pillére. Jelen cikk a turizmus fejlődését mutatja be a két városban a kezdetektől napjainkig, kiemelve a kiegészítő szerepüket. Debrecen, mint kulturális és regionális központ, egyetemi élettel és rendezvényekkel vonzza a látogatókat, míg Hajdúszoboszló Európa egyik legnagyobb fürdőkomplexumaként a gyógy- és wellness turizmus központjává vált.

Mindkét város turizmusának fejlődésében kulcsfontosságú volt a termálvíz felfedezése, Hajdúszoboszlón 1925-ben, Debrecenben pedig 1932-ben. A II. világháború utáni időszakban a kapacitáshiány jelentős akadályt jelentett Debrecenben, míg Hajdúszoboszló népszerűsége rohamosan nőtt. A rendszerváltás utáni időszakban a vendégéjszakák aránya Hajdúszoboszló javára tolódott el a megyében, miközben a debreceni repülőtér 2001-ben a nemzetközi minősítést kapott, 2012-ben pedig a Wizz Air járatai jelentősen növelték a kihasználtságát. A megyei jogú városban a helyi gazdaság is fejlődésnek indult – jelentős üzleti célú látogatást indukálva –, illetve, a Kölcsény Központ és a MODEM megnyitásával a város kulturális kínálata is kibővült.

A kutatás során azonosított múltbéli fejlődési szakaszok, valamint a jelenlegi turisztikai teljesítmény elemzése alapján az alábbi fejlesztési irányok és előremutató megállapítások fogalmazhatók meg.

- Szinergikus együttműködés erősítése: megállapítható, hogy a két város turisztikai fejlődése komplementer módon erősíti a megye idegenforgalmi vonzerejét, ekképpen ezt a szinergiát tovább lehetne erősíteni közös marketingkampányokkal, amelyek a „városi élmények és pihentető kikapcsolódás” tematikát népszerűsítik. Debrecen kulturális, egyetemi és üzleti turizmusa, valamint Hajdúszoboszló gyógy- és wellness turizmusa egymásra épülve hosszabb tartózkodási időt és nagyobb költséget eredményezhet. Célszerű komplex, többnapos turisztikai csomagok kialakítása, amelyek Debrecen kulturális és városi turizmusát ötvözik Hajdúszoboszló gyógy- és wellness-szolgáltatásaival. Összehangolt desztinációmenedzsment-szervezeti együttműködés hozzájárulhat a belföldi és nemzetközi látogatószám további növekedéséhez.
- Kapacitás- és infrastruktúra-fejlesztés: a turizmus növekedésével a szálláshelyek, vendéglátóegységek és a közlekedési infrastruktúra folyamatos fejlesztése elengedhetetlen, különös tekintettel a turisztikai csúcsidezősidozakra.

- Tematikus turizmus és rendezvények diverzifikálása: Debrecen a Vírágkarnevál révén már rendelkezik egy erős, ismétlődő vonzerővel. Javasolt a tematikus rendezvények körének bővítése, például gasztronómiai, sport- vagy zenei fesztiválokkal, amelyek a kevésbé forgalmas időszakokban is vonzzák a látogatókat. Hajdúszoboszló esetében a gyógyturizmus mellett az aktív turizmus (pl. kerékpáros túrák, gyalogtúrák) népszerűsítése is segíthet új vendégkörök elérésében. Mindez segíthet az erős szezonális keresletingadozás nivellálásában is.
- Digitális jelenlét és adatok elemzése: A települések és a turisztikai szolgáltatók számára fontos, hogy kihasználják a Nemzeti Turisztikai Adatközpont által gyűjtött adatokat a célzottabb ajánlatok és marketingstratégiák kidolgozásához. Az adatalapú turizmusmenedzsment – ideértve a látogatói forgalom előrejelzését és a dinamikus árképzést – lehetővé teszi a kereslethez igazodó rugalmas kínálat kialakítását. A smart tourism megoldások (pl. mobilapplikációk, digitális jegyvásárlás, interaktív városkalauzok) alkalmazása a látogatói élmény növelését tovább fokozzák.
- A Hortobágy és a tágabb régió bevonása: A Hortobágy a debreceni látogatók számára egynapos kirándulások célterületeként funkcionált már a korábbi érákban is. A két város turizmusának fejlesztése során érdemes a Hortobágyot és a környező településeket (pl. a bihari periferikus területeket) is aktívan bevonni, hogy a vendégek ne csak a két városra fókuszáljanak, hanem a vármegye vagy a turisztikai régió egészének turisztikai kínálatát is megismerjék. A komplex vonzaskörzetek leírása már korábban is megfogalmazódott, így ez a stratégia a meglévő elméleti alapokra is építhető.
- Zöld infrastruktúra, környezettudatos közlekedés és energiahatékonyság fejlesztése (pl. geotermikus energia kiterjesztése, kerékpáros turizmus ösztönzése), amely nemcsak a környezeti kihívások kezelésében segíti a települések rezilienciájának növekedését, de új célcsoportok számára is vonzóvá teheti a desztinációt.
- Mivel a külföldi vendégforgalom növekedése jelentős potenciált rejt, ennek fenntartása érdekében szükséges új piacok feltárása és célzott elérése, különösen a Debreceni Nemzetközi Repülőtér kapacitásbővítési lehetőségeinek kihasználásával. Emellett a vármegye földrajzi elhelyezkedése lehetővé teszi, hogy határmenti fekvését marketingkommunikációjában kihasználja a román vagy akár a szlovák turisták felé

is, mivel az utazók a rövidebb távolságokat szívesen megteszik rövidebb időtartamú utazások esetében is.

- A nemzetközi turizmus piacán a könnyebb összehasonlíthatóság és a magasabb bizalom okán a minőségbiztosítási rendszerek (pl. nemzetközi minősítések, védjegyek) megléte egyes utazói csoportok számára kiválasztási preferenciaként jelenik meg, ezek bevezetése javíthat a nemzetközi piacon való érvényesülésben.

A két desztináció közötti együttműködés erősítése, a fenntarthatósági elvek alkalmazása és a digitális innovációk integrálása lehetőséget nyújtanak arra, hogy a térség hosszú távon megőrizze és növelje versenyképességét.

Irodalomjegyzék

- Abella Miklós (1966): Az Alföld idegenforgalmi centrumai. *Földrajzi Értesítő*. 15., 371–384.
- Antalfy Gyula (1979): A Balaton tehermentesítése. *Magyar Nemzet*. 1979. december 12., 7. ifj. Barta János – Orosz István (szerk.) (2012): *A Debreceni Egyetem története 1912–2012*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó
- Bujdosó Zoltán (2009): A megyehatár hatása a városok vonzáskörzetére Hajdú-Bihar megye példáján. Debrecen, 2009. *Studia Geographica*, 24.; Debrecen University Press.
- Csath Béla (1975): A hajdúszoboszlói termálvíz fél évszázad előtti feltárása és a fürdőváros fejlődése. *Hidrológiai Közöny*. 55 (9), 417–421.
- Csobán Katalin – Szöllös-Tóth Andrea – Sánta Ádám Kálmán – Molnár Csilla – Pető Károly – Dávid Lóránt (2022): Assessment of the Tourism Sector in Hungarian Spa Town: a Case-Study of Hajdúszoboszló. In *Geojournal of Tourism and Geosites*. 15 (4), 1543–1551. <https://doi.org/10.30892/gtg.454spl02-973>
- Debreceni Ujság* (1930): Hajdúszoboszló házikezelésbe veszi a gyógyfürdőt. 1930. június 11., 7.
- Debreceni Ujság* (1931): Oláh Béla lemondott az idegenforgalmi hivatal vezetéséről. 1931. augusztus 8., 9.
- Erdei Gabriella (1966): Debrecen idegenforgalma. *Földrajzi Értesítő*. 379–406.
- eug24.eu (2024): *NUSA Coordination Meeting in Debrecen-Miskolc*, <https://tinyurl.com/rv6as92x>
- Figyelő* (1988): Vendégváró Hajdúság. 32 (5), 17.
- Follinus János (1959): Hogyan lehet Debrecen fürdőváros. *Figyelő*. 3 (35), 1959. szeptember 1., 4.
- Fridvalszky Magda (1968): Idegenforgalmi értékeink rangsora az 1967. évi külföldi vendégforgalom tükrében. *Idegenforgalom*. 7 (12), 4–5.
- Gál Zsuzsa (1982): Amit kifőztek. *Figyelő*. 26 (2), 1., 7.
- Hankiss János (1928): A „Nyári Egyetem”. *Debreceni Szemle*. 2(6), 368–372.
- Gesztesi Ödön (1936): Háromszáztizennégy külföldi hallgatóval megnyílt a tizedik Nyári Egyetem. *Nemzeti Ujság*, 1936. augusztus 2., 2.

- Hajdú-Bihari Napló (1976): Bemutatjuk az Aranybika új szárnyát. 1976. szeptember 8., 8.
 haon.hu (2024): *Hatalmas színes lufik az égen – fotókkal, videóval*,
<https://tinyurl.com/5n7uecc7>
- Hegedűs András (1988): Hajdú-Bihar vendégforgalma. *Figyelő*. 32 (5), 1988. február 4, 14.
- Idegenforgalom (1929): Az IBUSZ ajánlata Debrecennek. 1929. március 15., 86.
- Kereskedelmi Szemle (1965): Kereskedelmi Élet. Debrecen Idegenforgalma és szállodai ellátottsága. 6 (1), 51.
- Kollár Mária (1967): Nonstop fürdőváros. *Magyarország*. 4 (52), 1967. december 24., 24.
<https://doi.org/10.2307/894796>
- Könnyid László (2003): A Debrecen Airport fejlesztése. *Turizmus*. 13. 2003. június 24., 20.
[https://doi.org/10.1016/S0262-1762\(03\)00723-5](https://doi.org/10.1016/S0262-1762(03)00723-5)
- Központi Statisztikai Hivatal (2010): *Statisztikai Tájékoztató Hajdú-Bihar megye*, 2010/4,
<https://tinyurl.com/4wp7e5v4>
- Központi Statisztikai Hivatal (2025): *Szálloda típusú egységek kapacitás-kihasználtsága*,
<https://tinyurl.com/bp65h8td>
- Központi Statisztikai Hivatal (2025): *Többnapos belföldi utak jellemzői*,
<https://tinyurl.com/yejva5xe>
- Központi Statisztikai Hivatal (2025): *Turisztikai szálláshelyek bevételei*,
<https://tinyurl.com/3pyenupx>
- Központi Statisztikai Hivatal (2025): *Turisztikai szálláshelyek kapacitása havonta*,
<https://tinyurl.com/mr2km2ht>
- Központi Statisztikai Hivatal (2025): *Turisztikai szálláshelyek vendégforgalma*,
<https://tinyurl.com/ba8jt7ya>
- Központi Statisztikai Hivatal (2025): *Turisztikai szálláshelyek kapacitása, tárgyév júliusára vonatkozó adat*, <https://tinyurl.com/3zm967ms>
- Központi Statisztikai Hivatal (2025): *Vendéglátóhelyek száma*, <https://tinyurl.com/mtk7puwm>
- Magyar Gazdaságkutató Intézet (1938): *A magyar idegenforgalom alakulása 1927–1937*. 13. sz. különkiadvány. MGI, Budapest, 24–31.
- Magyar Turisztikai Ügynökség (MTÜ) (2022): *MTÜ turisztikai trendriport, Debrecen és térsége 2022. július; szeptember, október, november és december hó*,
<https://tinyurl.com/2s3hdpdw>
- Mérleg (1979): Jubilált az Aranybika. 23 (2), 1979. február 1., 4.
- MTI Eco (2007): *A 10 legnépszerűbb város: Budapest, Hajdúszoboszló, Siófok*,
<https://tinyurl.com/mrc2xpzv>
- Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központ (NNGYK) (2025): *Magyarországi gyógyhelyek megyénkénti nyilvántartása*, <https://tinyurl.com/39fs4b68>
- Pénzes János (2014): *Periférikus térségek lehatárolása – dilemmák és lehetőségek*. Didakt Kiadó Kft., Debrecen
- Sándor Judit (1981): Magyarország idegenforgalmi települései, tájegységei és azok vonzásadottságai. *Kereskedelmi Szemle*. 22 (1), 51–56.
- Süli-Zakar István (1994): Kistérségi szövetségek kialakításának és működtetésének tapasztalatai. *Comitatus*. 1994. szeptember, 46–59.
- Szikla Gergő (2020): Bihar, Hajdú és Hajdú-Bihar megye területi és közigazgatási változásai 1850–2013 között. *Honismeret*. 4., 50–58.
- Szilágyiné Bíró Edit (2002): Fókuszban az idegenforgalom – avagy forog-e az idegen Hajdú-Biharban? *Comitatus*. 2002. április, 46–53.

- Tatay Zoltán (1933): A debreceni fedett uszoda. *Városok Lapja*. 1933. április 1., 154-156.
- Tímár László (1980): Az idegenforgalom földrajzi vizsgálatának néhány kérdése. *Földrajzi Értésítő*. 29 (2-3), 273-301.
- Tour de Hongrie (2024): 45. *Tour de Hongrie: a legendák éve*, <https://tinyurl.com/bdhdum4>
- Turizmus Online (2013): 10 éves a debreceni Aquaticum, <https://tinyurl.com/4yehay88>
- Turizmus Online (2016): 10 éves a Kölcsey Központ és a Hotel Lycium****, <https://tinyurl.com/3h7h6zzz>
- Uj Nemzedék (1937): Több mint 400 külföldi diák iratkozott be a debreceni Nyári Egyetemre. 1937. július 24., 8.
- Vadász Gyula – Dongó Pál (1969): A tanácsok gyógyfürdőügyi és üdülésügyi feladatai. *Állam és Igazgatás*. 19 (3), 270-277.
- Városok Lapja* (1925): Hírek. Hőforrás Hajdúszoboszlón. 1925. november 15. 193-194.
- Városok Lapja* (1927): Közegészségügy. Bérbeadták a hajdúszoboszlói gyógyforrást. 1927. november 15., 233. <https://doi.org/10.25291/VR/1927-VLR-233>
- Városok Lapja* (1933): Rövidhírek. Két hónap alatt négyezer idegen járt Debrecenben. 1933. július 1., 342.